

Офіційна позиція Республіки Індія щодо російсько-української війни

О. Борділовська, центр зовнішньополітичних досліджень НІСД

Проаналізовано нові акценти в позиції Республіки Індія щодо російсько-української війни, на яких наголошували у своїх заявах індійські офіційні особи під час саміту Шанхайської організації співробітництва та зустрічей на полях чергової сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Висновки

1. Республіка Індія (РІ) загалом продовжує дотримуватися свого традиційного нейтралітету та наполягає на необхідності вирішення конфлікту мирним шляхом (щоправда, не зазначає, на яких умовах це можливо зробити). Заклики до мирного врегулювання мають за мету вкотре підкреслити миролюбність і толерантність зовнішньополітичної стратегії РІ. Принцип «бути всюди, де тільки можливо» є одним із провідних у стратегічній поведінці Індії на міжнародній арені, що забезпечує високий ступінь її присутності на міжнародних майданчиках різного рівня – глобального, міжрегіонального та регіонального.

2. Притаманна Індії позиція «позитивного нейтралітету» означає її активну участь в обговоренні актуальних питань міжнародного порядку денного за умов дотримання принципу невтручання у внутрішні справи країн. Проте останнім часом, а саме після успішних контрнаступальних дій ЗСУ, акценти в індійських заявах і коментарях аналітиків щодо «української кризи» дещо змінилися. Все менше йдеться про «законне право Росії дбати про свої безпекові інтереси» на тлі «провокативної поведінки НАТО і США» у Східній Європі, та в Україні зокрема. Натомість почастишали застереження про недоречність вирішення спірних питань воєнним шляхом та створення небезпечних ситуацій у світі. Звернення В. Путіна до населення РФ та оголошення в країні 21 вересня 2022 р. «часткової мобілізації» індійські офіційні особи оцінюють як можливість небажаної подальшої ескалації конфлікту в Україні.

3. Особлива увага звертається на проведення т. зв. «референдумів» на територіях східних і південних областей України, тимчасово окупованих військами РФ. Такі кроки викликають в Індії відверте несприйняття та занепокоєння: РІ має

своє чітке ставлення до інсценованих волевиявлень і неодноразово виступала із застереженнями щодо них.

4. Небезпечний розвиток подій в Україні змушує офіційних осіб РІ звернути увагу на виклики та загрози, які несе агресія РФ, та ретельно зважувати кожен крок у відносинах із нею, щоб не дратувати інших стратегічних партнерів та не ризикувати втратою свого іміджу держави, котра захищає справедливий світовий порядок.

Виступи міністра закордонних справ Індії С. Джайшанкара та заяви речника МЗС РІ А. Багчі під час проведення чергової сесії Генеральної Асамблеї ООН (ГА ООН) у м. Нью-Йорку (США) свідчать про певне дистанціювання Індії від такого суперечливого партнера, яким сьогодні є Росія. Вони стали продовженням *«обережного осуду»*, озвученого прем'єр-міністром Індії Н. Моді під час саміту Шанхайської організації співробітництва (ШОС) у м. Самарканді (Узбекистан).

На спеціальному засіданні Ради Безпеки ООН 22 вересня 2022 р., присвяченому Україні, міністр закордонних справ РІ С. Джайшанкар, який представляв свою країну на сесії ГА ООН, сказав: «Траєкторія українського конфлікту викликає глибоке занепокоєння всього міжнародного співтовариства. Майбутня перспектива виглядає ще більш небезпечною... У глобалізованому світі вплив конфлікту бачимо навіть у віддалених регіонах. Ми всі відчуваємо його наслідки у вигляді різкого зростання витрат і фактичної нестачі продовольства, добрив і палива. Глобальний Південь особливо гостро це сприймає... І з цього приводу є вагомі підстави хвилюватися про те, що на нас усіх чекає...»¹.

Міністр окремо висловив занепокоєння ядерним питанням, маючи на увазі постійні погрози Путіна. Оскільки Індія має зовсім іншу за своєю суттю ядерну доктрину, яка базується на принципах незастосування ядерної зброї першою та виключає застосування такої зброї проти неядерної держави, поведінку Путіна там вважають безвідповідальною.

С. Джайшанкар у своєму виступі на засіданні Радбезу ООН зазначив, що Індія надає гуманітарну допомогу Україні, а також нагадав, що його держава наполягає на детальному розслідуванні всіх воєнних злочинів, випадків порушення прав людини та міжнародного права. Він закликав Раду Безпеки ООН надіслати недвозначний посил, що «боротьба з безкарністю має вирішальне значення для забезпечення миру та справедливості». Наприкінці своєї промови С. Джайшанкар ще раз наголосив на необхідності припинити конфлікт в Україні та повернутися за стіл переговорів. «Глобальний порядок, який ми всі підтримуємо, базується на міжнародному праві, Статуті ООН і повазі до територіальної цілісності та суверенітету всіх держав, ці принципи повинні підтримуватися всіма державами

¹ Див.: URL: <https://www.thehindu.com/news/national/ukraine-conflict-of-profound-concern-jaishankar-tells-un-security-council/article65924000.ece?homepage=true>

без винятку», – підкреслив індійський міністр².

Індія настійливо нагадала про повагу до суверенітету країн на тлі повідомлень про псевдореферендуми щодо приєднання до Росії, що мали проводитися 23–27 вересня 2022 р. на тимчасово окупованих територіях України. Зокрема, речник індійського зовнішньополітичного відомства А. Багчі виступив з короткою змістовною заявою на підтримку територіальної цілісності та суверенітету «як України, так і Росії». Якщо взяти до уваги, що ця заява була зроблена напередодні т. зв. «референдумів» на тимчасово непідконтрольних Україні територіях, очевидним є вияв поваги саме до територіальної цілісності України. «Індія неодноразово наголошувала на негайному припиненні бойових дій і необхідності вирішення поточного конфлікту шляхом діалогу та дипломатії», – заявив А. Багчі³.

Коментарі свідчать про стурбованість Індії фактом проведення зазначених вересневих псевдореферендумів та ескалацією війни після оголошення Путіним 21 вересня ц. р. часткової мобілізації у РФ.

РІ зберігає дуже обережний підхід до референдумів у міжнародних справах і загалом уникає підтримки процесів, які призводять до перекроювання політичної карти тієї чи тієї країни. Безсумнівно, це пов'язано з проблемою Кашміру (Індія так і не дозволила провести референдум у штаті Джамму і Кашмір, хоча обіцяла це зробити ще наприкінці 40-х років минулого століття). Індія також була проти проведення референдуму в Іракському Курдистані, виступала за цілісність Сирії.

Індія особливо стурбована проведенням т. зв. «референдумів» на тимчасово непідконтрольних Україні територіях Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей, оскільки вони відбуваються після подій 18–19 вересня в Канаді, де значна кількість людей взяла участь у референдумі за утворення Халістану⁴. МЗС РІ в особі пана Багчі різко відреагувало на цю подію, назвавши її «фарсовими вправами екстремістів і радикальних елементів». Він також застеріг канадський уряд від будь-якої підтримки таких дій і відверто заявив, що Індія продовжуватиме тиск на канадські урядові структури стосовно цього питання. Саме в день початку фейкових «референдумів» на тимчасово окупованих українських територіях індійський уряд видав спеціальні поради для своїх студентів та інших громадян у Канаді. В документі йдеться про зростання «антиіндійських настроїв» у цій державі, тому студентів та інших громадян Індії застерігають від участі в будь-яких громадських акціях⁵.

² Див.: URL: <https://cutt.ly/PVSvCfl>

³ Див.: URL: <https://www.thehindu.com/news/national/india-says-it-supports-respect-for-sovereignty-and-territorial-integrity-ahead-of-referendums-in-ukraine/article65923019.ece?homepage=true>

⁴ Халістан (букв. країна чистих) – проєкт створення національної сикхської держави на території індійського штату Пенджаб, де встановився синтез ісламу та індуїзму. Столицею сикхів є місто Амрітсар.

⁵ Див.: URL: <https://cutt.ly/TVSQLct>

Невідомо, чи обговорювалося питання організованих РФ т. зв. «референдумів» 22 вересня ц. р. в Нью-Йорку під час зустрічі міністрів закордонних справ держав – членів БРІКС, у якому брав участь і С. Лавров. В офіційній заяві індійського МЗС зазначалося лише, що держави БРІКС дотримуються порядку денного організації та на постійній основі обмінюються думками щодо важливих питань економічного, політичного, безпекового характеру⁶.

На полях ГА ООН 23 вересня 2022 р. відбулася ще одна важлива зустріч – засідання голів делегацій держав – членів Чотиристороннього діалогу з безпеки (Quad), скликане за ініціативою США. Міністр С. Джайшанкар подякував державному секретареві США Е. Блінкену за ініціативу зустрічі та нагадав про конструктивний характер співпраці Індії, США, Австралії та Японії в Індо-Тихоокеанському регіоні. «Я вважаю, що це особливо своєчасна зустріч, тому що світ переживає дуже складний період. Ми ... спостерігаємо глобальні наслідки конфлікту в Україні..., є свідками жахливих кліматичних явищ та надзвичайних ситуацій, ймовірно, безпрецедентного масштабу... Отже, враховуючи неспокійні часи... важливо, щоб ми, Четвірка, і далі рухалися конструктивно у напрямку, який ми собі визначили»⁷.

Нейтралітет, повага до суверенітету й територіальної цілісності держав і невтручання у внутрішні справи інших країн, взаємовигідна співпраця з країнами різного політичного й економічного розвитку – основні принципи мирного співіснування, яких Індія дотримується від середини 50-х років минулого століття.

Такий підхід дає змогу РІ продовжувати виступати за розвиток відносин як з Україною, так і Росією. Проте відверте порушення тих самих базових принципів міжнародних відносин іншими державами відверто дратує та змушує Індію змінювати акценти у своїх заявах. На цьому тлі все частіше лунає підтримка суверенітету України, а боротьба за багатополярний світ вже не обов'язково включає спільну з Росією траєкторію руху. Навіть якщо Росія відверто й не називається порушницею таких норм, її поведінка останнім часом не знаходить в Індії підтримки та піддається осуду.

⁶ Див.: URL: <https://cutt.ly/jVSQr7Z>

⁷ Див.: URL: <https://cutt.ly/qVSQjmZ>